

TADŻYKISTAN

1. Podstawowe informacje

powierzchnia:	142 tys. km ²
ludność:	10,1 mln osób
podział administracyjny	Gorno-Badachszański Obwód Autonomiczny, 2 obwody (Sogdyjski, Chatłoński), 13 rejonów o znaczeniu republikańskim
stolica	Duszanbe
ustrój polityczny	republika prezydencka
waluta	somoni (TJS)
język urzędowy	Tadżycki (państwowy), rosyjski (język komunikacji międzynarodowościowej)
skład etniczny	Tadżycy (85%), Uzbegy (12%), Kirgizi (2%)
religia	islam (97%)
głowa państwa (prezydent)	Emomali Rahmon (od 6.11.1994 r.)
premier	Kohir Rusulzoda
minister rozwoju gospodarczego i handlu	Zavki Zavkizoda
minister przemysłu i nowych technologii	Szerali Kabir
minister spraw zagranicznych	Sirodżidin Muhridin
ambasador Tadżykistanu (z siedzibą w Berlinie)	
ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Tadżykistanie z siedzibą w Taszkencie	Radosław Gruk

2. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 (prognoza)
PKB (w mld USD) ¹	7,9	7,0	7,5	7,8	8,3	8,1	8,9	10,5	12,8
PKB (wzrost % r/r) ¹	+6,0	+6,9	+7,1	+7,6	+7,4	+4,4	+9,4	+8,0	+5,0
PKB per capita (USD) ¹	919	801	845	852	893	858	925	1.060	1.280
Inflacja (w %) ¹	5,1	6,1	6,7	5,4	8,0	9,4	8,0	4,2	6,5

Eksport (w mln USD) ²	891	899	1.198	1.074	1.174	1.407	2.150	2.142	-
Import (w mln USD) ²	3.436	3.031	2.774	3.150	3.349	3.151	4.210	5.168	-
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (w mln USD, stan na 31.12.) ³	2.279	2.501	2.705	2.887	3.073	3.113	3.203	-	-
BIZ Tadżykistanu (w mln USD, stan na 31.12.) ³	-	35,1	157,8	129,5	152,7	223,1	270,8	-	-
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne, napływ (w mln USD) ³	572	345	307	360	213	107	189	-	-

Źródło: 1-MFW, 2-dane statystyki Tadżykistanu, 3-dane Narodowego Banku Tadżykistanu

3. Informacje ogólne, sytuacja i polityka gospodarcza

Tadżykistan jest republiką prezydencką. Prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych na 7-letnią kadencję. Od 16 listopada 1994 r. prezydentem jest Emomali Rahmon.

Organem władzy ustawodawczej jest dwuizbowy parlament – Zgromadzenie Najwyższe (Madżlisi Oli) – izba niższa, Zgromadzenie Reprezentantów (Madżlisi Namojandagon) składa się z 63 członków wybieranych na 5-letnią kadencję w głosowaniu powszechnym (według mieszanego większościowo-proporcjonalnego systemu), natomiast izba wyższa, Zgromadzenie Narodowe (Madżlisi Mili) składa się z 33 członków wybieranych przez regionalne zgromadzenia deputowanych i reprezentujących poszczególne regiony (8 mianuje prezydent).

Władzę wykonawczą sprawuje rząd – jest formowany dekretem prezydenta za zgodą Zgromadzenia Najwyższego.

Członkostwo w ważniejszych ugrupowaniach międzynarodowych i regionalnych: ONZ, WNP, OBWE, MFW, BŚ, Centralnoazjatycka Wspólnota Gospodarcza (członkowie: Kirgizja, Kazachstan, Tadżykistan, Uzbekistan), Szanghajska Organizacja Współpracy (członkowie: Kirgizja, Kazachstan, Rosja, Chiny, Tadżykistan, Uzbekistan).

Tadżykistan jest członkiem WTO (od 2.03.2013 r.).

Tadżykistan jest beneficjentem unijnego ogólnego systemu preferencji taryfowych GSP.

Tadżykistan posiada relatywnie bogate **zasoby** (w tym srebro – oceny na ponad 10% zasobów światowych, antymon - największe po Chinach zasoby w Azji, rtęć, uran, złoto, cynk, ołów, molibden, wolfram, węgiel), jednak ich wydobycie jest utrudnione m.in. z uwagi na przewagę gór w tym kraju. Wydobywa się głównie węgiel, srebro i złoto.

Tadżykistan posiada wysoki **potencjał hydroenergetyczny** (górskie rzeki), wykorzystywany jak dotychczas w niezbyt znaczącej skali.

W Tadżykistanie przeważa **rolnictwo**, w szczególności uprawa bawełny (ok. 20% PKB i największy udział w zatrudnieniu ludności – ok. 70%).

Z kolei w **przemśle** (ok. 15% PKB) przeważa przemysł wydobywczy i wstępnego wzbogacania rud oraz energetyka, w tym wodna. Największym przedsiębiorstwem jest Tadżykistańska Kompania Aluminiowa TALKO z hutą aluminium w Tursunzade.

Według danych statystyki Tadżykistanu, w latach 2017 – 2019 występował **wzrost PKB** o ponad +7%. W 2020 r. **Tadżykistan zetknął się z trudną sytuacją społeczno – gospodarczą w związku z pandemią koronawirusa** (początkowo nie wykazywano zakażeń koronawirusem, jednak z czasem sytuacja

pandemiczna stała się identyfikowalnym problemem). W Tadżykistanie utworzono specjalny sztab na szczeblu rządowym, wprowadzono szereg ograniczeń kwarantannowych.

W 2020 r. nastąpiło wyhamowanie wzrostu gospodarczego – PKB Tadżykistanu zwiększył się o +4,4%. Według danych statystyki Tadżykistanu, **w 2020 r. produkcja przemysłowa** wzrosła o +9,7%, w tym w sektorach przetwórczych o +17,4%; **produkcja rolnictwa** zwiększyła się o +8,8%.

W 2021 r., wg danych statystyki Tadżykistanu, PKB tego kraju wzrósł o +9,2%, produkcja przemysłowa o +22%, rolnicza o +6,6%.

W 2022 r. wzrost PKB wyniósł +8%, a inflacja kształtowała się na poziomie 4,2%.

Prognozy na 2023 r. wskazują na wzrost PKB na poziomie +5%/+7%.

Wśród najważniejszych projektów inwestycyjnych w Tadżykistanie można wymienić projekty energetyczne: budowę elektrowni wodnej Rogun oraz linii przesyłu energii Azja Centralna – Azja Południowa (CASA – 1000) pozwalającej na dostawy nadwyżek energii z Tadżykistanu do Afganistanu i dalej do Pakistanu. W ramach programu przyspieszonego rozwoju sektora przemysłowego planowane jest znaczące zwiększenie produkcji metali szlachetnych, w tym w ramach eksploatacji nowych złóż srebra.

Eksport Tadżykistanu w 2020 r. wzrósł o +19,8% (1.406,9 mln USD). Tadżykistan eksportował przede wszystkim metale szlachetne i półszlachetne/złoto, srebro, in. (58%), a także rudy (9,5%), aluminium (9%), włókno bawełniane (8%).

Import Tadżykistanu w 2020 r. obniżył się o -5,9% (3.150,9 mln USD). Tadżykistan importował m.in. produkty mineralne, artykuły rolno – spożywcze (zboża), maszyny i urządzenia, wyroby metalurgiczne.

Podstawowi partnerzy handlowi Tadżykistanu w 2020 r.: Rosja (ponad 21%), Szwajcaria (ponad 20%), Kazachstan (18,5%), Chiny (10%), Turcja (ok. 7%), Uzbekistan (ponad 7%).

Obroty handlowe Tadżykistanu w 2021 r. wyniosły 6.360 mln USD (wzrost o +39,5% w porównaniu z 2020 r.), w tym **eksport** Tadżykistanu: 2.150 mln USD (wzrost o ok. +52,8%), natomiast **import**: 4.210 mln USD (wzrost o ok. +33,6%). W eksporcie Tadżykistanu przeważają metale szlachetne (ok. 45%), produkty mineralne (26%), bawełna (10%), metale i wyroby z metali (6,4%). W imporcie największe pozycje stanowiły maszyny i urządzenia (18%), produkty naftowe (11%), metale i wyroby z metali (11%), gotowe artykuły spożywcze (10,4%), produkty roślinne (10,3%), środki transportu (10,2%), produkcja zwierzęca (8,7%), wyroby przemysłu chemicznego (6,6%).

W 2021 r. głównym partnerem handlowych Tadżykistanu w eksporcie była Szwajcaria (44,5% eksportu), a na kolejnych pozycjach znalazły się: Kazachstan (17,8%), Chiny (ok. 8%), Uzbekistan (6,3%), Turcja (5,5%). Z kolei w imporcie Tadżykistanu najwięcej dostaw zrealizowali przedsiębiorcy z Rosji (ok. 30%), Chin (17,8%), Kazachstanu (17,7%), Uzbekistanu (8,3%) i Turcji (3,7%).

W 2022 r. obroty towarowe Tadżykistanu z zagranicą wyniosły 7.309,5 mln USD (wzrost o +14,9% w porównaniu z 2021 r.).

Eksport Tadżykistanu w 2022 r. wyniósł 2.142 mln USD (spadek o -0,4%; wg statystyki celnej wystąpił wzrost eksportu) i był kierowany m.in. do Kazachstanu (22,5%), Szwajcarii (18%), Chin (17,1%), Turcji (8,3%), Uzbekistanu (8,3%). Generalnie do krajów azjatyckich kierowane było 39,2% eksportu Tadżykistanu, do WNP 35,5%, do państw europejskich 24,4%. Największe pozycje tadżykistańskiego eksportu (wg statystyki celnej), to m.in. produkty mineralne (31,4%), aluminium (6%), energia elektryczna (4,6%), artykuły rolno – spożywcze (2,2%), cement (1,9%).

Import Tadżykistanu w 2022 r. wyniósł 5.167,5 (wzrost o +22,7%) i obejmował dostawy m.in. z Rosji (30,6%), Kazachstanu (18,5%), Chin (16,2%), Uzbekistanu (7,2%), Turcji (3,3%). Generalnie z WNP pochodziło 60,1% importu Tadżykistanu, z krajów azjatyckich 28,8% importu, a z państw europejskich 7% importu. Największe pozycje tadżykistańskiego importu (wg statystyki celnej), to m.in. produkty naftowe (13,2%), pszenica (5,3%), samochody osobowe (4,5%), drewno (2,2%), nawozy mineralne (1,6%).

W okresie stycznia – maja 2023 r. obroty handlowe Tadżykistanu z zagranicą wynosiły 2,8 mld USD, w tym eksport tego kraju 1,7 mld USD, import: 1,1 mld USD.

Potencjał eksportowy Tadżykistanu obejmuje w szczególności: aluminium, bawełnę i produkty z bawełny, owoce i warzywa, zioła lecznicze, przetworzone produkty rolne, surowce mineralne.

W 2020 r. nastąpił spadek **bezpośrednich inwestycji zagranicznych** kierowanych do Tadżykistanu (162 mln USD według danych Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego i Handlu Tadżykistanu). Łączny napływ inwestycji zagranicznych do Tadżykistanu w 2020 r. wyniósł 428 mln USD, a najczęściej zainwestowały firmy z Chin (150 mln USD), Arabii Saudyjskiej (39 mln USD) i Filipin (38 mln USD). Najwięcej jak dotychczas BIZ skierowano do sektora wydobywczego.

Według Państwowego Komitetu Tadżykistanu ds. Inwestycji i Zarządzania Majątkiem Państwowym, **w latach 2007 – 2021 przyciągnięto inwestycje zagraniczne w wysokości ponad 11 mld USD**, w tym udział inwestorów z Chin stanowił 29,5% (ok. 3,3 mld USD), z Rosji 15% (1,6 mld USD), z USA 6,4% (714,6 mln USD), Kazachstanu 5,3% (585,7 mln USD), Filipin 5,2% (581,7 mln USD), Luksemburga 4,1% (461,8 mln USD).

Według Narodowego Banku Tadżykistanu, bezpośrednio inwestycje zagraniczne w tym kraju wynosiły na koniec 2020 r. 3.114 mln USD. Napływ BIZ w 2020 r. zmniejszył się dwukrotnie w porównaniu z 2019 r. i wniósł 106,5 mln USD. Najwięcej inwestowały firmy zarejestrowane w Chinach, Rosji, Wyspach Dziewiczych, Turcji, Szwajcarii i USA.

Według stanu na koniec 2021 r. BIZ w Tadżykistanie wynosiły 3.202,5 mln USD (napływ ok. 189 mln USD). Najwięcej BIZ w 2021 r. napłynęło z Chin (45%), Iranu (ponad 15%), Francji (ok. 11%), Szwajcarii (10,5%), Wysp Dziewiczych (5,6%). W ujęciu sektorowym największy napływ BIZ nastąpił do sektora wydobywczego (46,3%) i finansowego (24%). Na relatywnie niskim poziomie pozostawał napływ BIZ do sektora przetwórstwa przemysłowego (2,7%).

W 2022 r. napływ BIZ do Tadżykistanu wyniósł 478 mln USD, w tym 6% pochodziło z WNP, 94% spoza tego regionu. Głównym inwestorem w tym okresie były Chiny (79%, 377,6 mln USD), a w dalszej kolejności Kazachstan (6%, 28,9 mln USD), Francja (4,8%, 23 mln USD), Rosja (4,8%, 22,7 mln USD), USA (3,3%, 15,9 mln USD).

Na początku 2023 r. w napływie BIZ do Tadżykistanu utrzymywała się wiodąca rola Chin (ok. 65%), a w dalszej kolejności z Rosji (9,7%), Turcji (8,2%).

Przedsiębiorcy z Chin inwestują w szczególności w sektor wydobywczy i infrastrukturalny (w tym transportowy) Tadżykistanu.

W I kwartale 2023 r. najwięcej inwestycji zagranicznych w Tadżykistanie skierowano do sektora wydobywczego (ok. 52%, 88,9 mln USD) oraz przetwórczego (ok. 38%, 66,7 mln USD).

Ważne znaczenie dla gospodarki Tadżykistanu mają **transfery dokonywane przez migrantów zarobkowych** (głównie z Rosji, a także z Kazachstanu, Turcji, państw Zatoki Perskiej).

W grudniu 2019 r. wprowadzono obowiązek rejestrowania w Narodowym Centrum Procesingowym (jednostka Narodowego Banku Tadżykistanu) przekazów dla osób nie posiadających kont bankowych.

W rankingu **Doing Business 2020** Tadżykistan zajął 106 pozycję (w rankingu 2019 zajmował 126 pozycję). Relatywnie wysoka pozycja została osiągnięta w zakresie procedur kredytowych (11 poz.) i podejmowania biznesu (36 poz.); natomiast odległe pozycje objęły dostęp do elektryczności (173 poz.), rozwiązywanie problemów niewypłacalności (153 poz.) procedury w handlu zagranicznym (141 poz.), system podatkowy (139 poz.), pozwolenia budowlane (137 poz.), ochronę inwestorów mniejszościowych (128 poz.).

4. Wymiana handlowa z Polską

Wymiana handlowa Polski i Tadżykistanu w latach 2014-2022

	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r	mln USD	% r/r
Eksport	18,9	+21,2	11,1	-41,1	9,9	-10,8	10,8	+8,6	19,2	+78,4	17,1	-11,1	17,5	+2,2	35,5	+103,4	21,6	-39,2
Import	1,0	+182,7	1,0	-1,4	0,3	-71,0	0,8	+196,3	0,7	-17,2	0,9	+23,4	1,6	+79,8	1,8	+13,4	5,3	194,4
Obroty	19,9	+24,7	12,1	-39,1	10,2	-15,7	11,6	+13,9	19,9	+71,5	18,0	-9,9	19,1	+6,0	37,3	+96,0	26,9	-28
Saldo	+17,9		+10,1		+9,6		+10,0		+18,5		+16,2		+15,9		+33,7		16,3	

Źródło: GUS

Obroty handlowe Polski z Tadżykistanem w 2021 r. wyniosły 37,3 mln USD (wzrost o +96%), w tym polski eksport 35,5 mln USD (wzrost o +103,4%), polski import 1,8 mln USD (wzrost o +13,4%).

Największe grupy towarowe w polskim eksporcie do Tadżykistanu: maszyny i urządzenia: 63% (wzrost o +185,8%), artykuły rolno-spożywcze: 14,6% (wzrost o +62,5%), wyroby przemysłu chemicznego: 9% (wzrost o +10,3%), wyroby z metali: 8,7% (wzrost o +121,4%).

Wśród wszystkich towarów zwiększyły się polskie dostawy m.in. urządzeń oraz aparatury do rozdzielania i sterowania energią elektryczną oraz zabezpieczenia obwodów elektrycznych, kart elektronicznych, szeregu materiałów nasadzeniowych, łożysk ślizgowych, sztyldów i tablic, natomiast zmniejszył się polski eksport m.in. turbin hydraulicznych, olejów silnikowych, dezodorantów, inicjatorów/przyspieszaczy reakcji/katalizatorów, wyciągów/przenośników do transportu towarów/materiałów.

W **polskim imporcie** występowały głównie wyroby przemysłu lekkiego: 75,5% (wzrost o +52,6%: głównie tkaniny bawełniane i spodnie damskie) i artykuły rolno-spożywcze: 22,6% (dostawy na poziomie 2020 r.: głównie owoce suszone). Zmniejszyły się ponadto dostawy antymonu z Tadżykistanu.

W 2022 r. obroty handlowe Polski z Tadżykistanem wynosiły 26,9 mln USD (spadek o -28% w porównaniu z 2021 r.), w tym **polski eksport** 21,6 mln USD (spadek o -39,2%), **polski import** 5,3 mln USD (prawie 3-krotny wzrost).

W **polskim eksporcie** do Tadżykistanu największy udział posiadały maszyny i urządzenia: 46% (9,9 mln USD; spadek o -55,7%), artykuły rolno – spożywcze 21,7% (4,7 mln USD; wzrost o +20,5%) oraz wyroby przemysłu chemicznego i tworzywa sztuczne: 14,3% (3,1 mln USD; spadek dostaw o -3%).

Największymi pozycjami w polskim eksporcie były:

- w grupie maszyn i urządzeń: turbiny hydrauliczne, aparatura filtrująca, urządzenia do przetwórstwa spożywczego, aparatura do sterowania energią elektryczną, wyroby motoryzacyjne (pojazdy silnikowe, części i komponenty), wały napędowe/obudowy łożysk i in.,
- w grupie artykułów rolno – spożywczych: preparaty do karmienia zwierząt, przetwory spożywcze dla niemowląt, proszki do pieczenia, warzywa przetworzone, materiały nasadzeniowe/ rośliny żywe,
- w grupie wyrobów chemicznych i tworzyw sztucznych: kosmetyki oraz farby/pokosty itp.

W **polskim imporcie** z Tadżykistanu przeważały tkaniny i przędza bawełniana oraz ryby/łosoś.

W styczniu - sierpniu 2023 r. obroty handlowe Polski z Tadżykistanem (w ujęciu dolarowym) w porównaniu z analogicznym okresem 2022 r. wzrosły o +28% (22,4 mln USD), w tym **polski eksport** wzrósł o +59,2% (20,7 mln USD), polski import spadł o -62,2% (1,7 mln USD).

W polskim eksporcie przeważały:

- maszyny i urządzenia 41% (8,5mln USD; wzrost wartości o +37%) – największymi pozycjami były wyroby motoryzacyjne (ok. 30% w grupie), a ponadto przedmiotem eksportu była aparatura filtrująca, urządzenia sterujące z programowalną pamięcią do napięć i in.
- wyroby przemysłu chemicznego i tworzywa sztuczne 21% (4,3 mln USD; wzrost o +105%) – przeważały kosmetyki (39,5% w grupie), a ponadto farby i lakiery, opony i in.
- artykuły rolno – spożywcze 18,8% (3,9 mln USD; wzrost o +77%), w tym największymi pozycjami były przetwory spożywcze dla niemowląt i preparaty do karmienia zwierząt.

W polskim imporcie przeważały wyroby przemysłu włókienniczego: 78% (1,4 mln USD; spadek dostaw o -22%), głównie bawełna (86% w grupie), ale także wybrane artykuły odzieżowe.

5. Współpraca inwestycyjno-kapitałowa

Polsko – Tadżykistańska współpraca inwestycyjna jest nieznacząca.

Na rynku tadżyckim formalnie działa kilka polskich firm. Realizowane i planowane polskie projekty obejmują m.in. energetykę odnawialną, przetwórstwo kopalin i produkcję budowlaną, przetwórstwo spożywcze, produkcję tekstylną, produkcję medyczną.

Inwestycje Tadżykistanu w Polsce są nieznaczące (brak BIZ).

6. Dostęp do rynku

A) Ramy prawno-traktatowe współpracy gospodarczej

Do umów regulujących polsko-tadżykistańską współpracę gospodarczą należą między innymi:

- Porozumienie o Partnerstwie i Współpracy ustanawiające partnerstwo pomiędzy Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Tadżycką, z drugiej strony (PCA), podpisane 11 października 2004 r. w Luksemburgu, które weszło w życie z dniem 1 stycznia 2010 r.; Tadżykistan jest beneficjentem unijnego ogólnego systemu preferencji taryfowych GSP,
- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Tadżykistanu o współpracy gospodarczej, sporządzona w Duszanbe 3 listopada 2009 r., która weszła w życie 21 kwietnia 2010 roku (MP z 2010 r. nr 61 poz. 793),
- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Tadżykistanu w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku, sporządzona w Warszawie, dnia 27 maja 2003 r., która weszła w życie 24 czerwca 2004 roku (Dz. U. z 2005 r. Nr 12, poz. 92),
- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Tadżykistanu o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości, sporządzona w Warszawie, dnia 27 maja 2003 r., która weszła w życie 2 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 211, poz. 2141),
- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Tadżykistanu o współpracy w dziedzinie turystyki sporządzona w Warszawie 6.11.2012 r. (weszła w życie 25.07.2013 r.),
- Memorandum o porozumieniu i współpracy pomiędzy Polską Agencją Inwestycji Zagranicznych i Ministerstwem Gospodarki Republiki Tadżykistanu (2002 r.),
- Porozumienie o współpracy pomiędzy Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) a Izbą Przemysłowo-Handlową Republiki Tadżykistanu (podpisane 26 października 2010 r.),
- Memorandum o współpracy między Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIIIZ) i Państwowym Komitetem ds. Inwestycji i Zarządzania Mieniem Państwowym Republiki Tadżykistanu (podpisane 27 października 2011 r.),

- Porozumienie o współpracy między Krajową Izbą Gospodarczą i Izbą Przemysłowo-Handlową Republiki Tadżykistanu (podpisane 6 czerwca 2014 r.).

B. Warunki dostępu do rynku

Władze Tadżykistanu ukierunkowują działania m.in. na rzecz przyciągania inwestycji zagranicznych. Rozwiązania obowiązujące w Tadżykistanie obejmują: bezpłatny transfer zysków, nielimitowany dostęp do środków krajowych, gwarancje ochrony inwestycji przed niekorzystnymi zmianami prawnymi na okres 10 lat, równe warunki dla inwestorów krajowych i zagranicznych, generalnie zharmonizowane ustawodawstwo inwestycyjne.

W Tadżykistanie mogą być stosowane różne rodzaje umów inwestycyjnych, w tym koncesje, umowy inwestycyjne, partnerstwo publiczno – prywatne, umowy o rozdziale produkcji (production sharing agreement).

Tadżykistan posiada (listopad 2021) szereg umów międzynarodowych, w tym 39 dwustronnych umów o ochronie inwestycji, 7 wielostronnych umów o ochronie inwestycji, 35 umów o unikaniu podwójnego opodatkowania.

W Tadżykistanie funkcjonuje **system umożliwiający uzyskanie szeregu ulg podatkowych i celnych** m.in. w odniesieniu do przetwórstwa bawełny, skór, wełny, jedwabiu, produkcji pasz, budowy hydroelektrowni, nowo tworzonego przedsiębiorstw, eksportu rud i metali (w tym szlachetnych, aluminium i in.), wwozu techniki rolniczej, wwozu wyposażenia produkcyjno – technologicznego, farmacji i urządzeń medycznych, towarów dla budownictwa, działalności związanej z obrotem wwożonej pszenicy, a także w ramach umów o podziale produkcji oraz wolnych stref ekonomicznych.

Preferencje i ulgi stosowane w Tadżykistanie obejmują w szczególności (listopad 2021):

1) Inwestycje:

- inwestycje o wartości ponad 5 mln USD: zwolnienie na 5 lat z podatku od zysku,
- inwestycje o wartości od 2 do 4 mln USD: zwolnienie na 4 lata z podatku od zysku,
- inwestycje o wartości od 500 tys. do 2 mln USD: zwolnienie na 3 lata z podatku od zysku,
- inwestycje o wartości 200 – 500 tys. USD: zwolnienie na 2 lata z podatku od zysku;

2) Przemysł:

- firmy zaangażowane w pełny cykl przetwórstwa bawełny/włókna bawełnianego uzyskują zwolnienie z podatku od zysku i podatku od nieruchomości na okres 12 lat,
- dostawcy metali i kamieni szlachetnych, biżuterii, aluminium, kokonów, włókna bawełnianego i surowej bawełny uzyskują zwolnienie z podatku VAT;

3) Rolnictwo:

- przywóz maszyn rolniczych uzyskuje zwolnienie z podatku VAT i ceł,
- ферmy drobiu i przedsiębiorstwa produkujące pasze dla drobiu i bydła uzyskują zwolnienie z podatku od zysku, podatku VAT, podatku od nieruchomości i podatku od użytkowania dróg samochodowych na okres 12 lat

4) Turystyka:

- nowe przedsiębiorstwa w sferze turystyki uzyskują zwolnienie z podatku od zysku na okres 5 lat,
- przywóz sprzętu i materiałów budowlanych dla obiektów turystycznych uzyskuje zwolnienie z podatku VAT i ceł;

5) Rynek papierów wartościowych:

- profesjonalne organizacje na tym rynku uzyskują zwolnienie z podatku od zysku na okres 5 lat,
- inwestorzy uzyskujący dochody z obrotu papierami wartościowymi na giełdzie uzyskują zwolnienie z podatku dochodowego i dywidend na okres 5 lat.

W Tadżykistanie utworzono **5 wolnych/specjalnych stref ekonomicznych** (www.fez.tj; dane na listopad 2021) :

- a. SUGD w Chodźencie (utworzona w 2009 r. na 25 lat; 320 ha): 23 firmy – rezydenci,
- b. DANGARA (utworzona w 2011 r. na 25 lat; 521 ha): 26 firm – rezydentów,
- c. PANJ/Piandź (utworzona w 2009 r. na 25 lat; 400 ha) – 12 firm – rezydentów,
- d. ISHKASHIM/Iszkoszim (utworzona w 2011 r. na 25 lat; 200 ha): 3 firmy – rezydenci,
- e. KULAB (utworzona w 2019 r. na 25 lat; 309 ha): 1 firma – rezydent.

Rezydenci stref korzystają z zachęt inwestycyjnych, zwolnień podatkowych, jednego okna, rozwiniętej infrastruktury. Stosowana jest 0% stawka: podatku od zysku, podatku od nieruchomości, podatku transportowego, podatku VAT i podatku akcyzowego.

Ponadto w Tadżykistanie:

- Wprowadzone było moratorium na kontrole przedsiębiorstw produkcyjnych (2018-2020);
- istnienie możliwość pozyskania grantów państwowych i środków finansowych na innowacje oraz preferencyjnych kredytów;
- funkcjonuje uproszczony tryb licencjonowania w ramach umów o podziale produkcji;
- istnieje możliwość uzyskania dodatkowych kwot na zatrudnienie obcokrajowców;
- istnieje możliwość pozyskania subsydiów dla osób prawnych i fizycznych prowadzących działalność w sektorze rolno – przemysłowym;
- stosowana jest „0” stawka celna na wwóz towarów z EAUG i Ukrainy.

Czynnikiem stabilizującym warunki handlu jest członkostwo Tadżykistanu w WTO.

Przepisy dotyczące importu/eksportu poszczególnych towarów, a także stosowania procedur celnych w Tadżykistanie, jak i inne informacje handlowe dostępne są na Portalu Handlowym Tadżykistanu: <https://tajtrade.tj/?l=en>.

W Tadżykistanie uruchomiane są portale, gdzie można poszukiwać partnerów biznesowych oraz uzyskać szereg informacji gospodarczych i biznesowych, w tym informacje na temat gospodarki Tadżykistanu, specjalnych stref ekonomicznych, projektów inwestycyjnych, zapoznać się z przewodnikiem biznesowo – gospodarczym i innymi zagadnieniami.

W ramach administracji Tadżykistanu, organem odpowiadającym za sprawy inwestycyjne jest Państwowy Komitet ds. Inwestycji i Zarządzania Majątkiem Państwowym.

Wśród problemów/barier występujących w relacjach z Tadżykistanem, polscy przedsiębiorcy wskazują m.in. na określone ograniczenia w dostępie niektórych artykułów rolno-spożywczych (zwierzęcych i roślinnych) do rynku tadżykistańskiego; procedury certyfikacji oraz uzyskiwania wymaganych pozwoleń i koncesji; preferencje dla podmiotów krajowych stosowane w przetargach.

Tadżykistan podejmuje działania na rzecz zwiększenia atrakcyjności turystycznej kraju. Obywatele 81 państw, w tym Polski, uzyskali możliwość otrzymania wizy na lotnisku – z wymogiem wypełnienia odpowiedniej ankiety na stronie MSZ Tadżykistanu (z opłatą 5 USD) i otrzymanie potwierdzenia (procedura trwa do 5 dni), które jest podstawą uzyskania wizy (płatnej) na lotnisku. W przypadku wjazdu do Tadżykistanu przez drogowe przejście graniczne niezbędne jest uzyskanie wizy (płatnej) elektronicznej – www.evisa.tj. W 2022 r. zwolnienie z obowiązku wizowego na wjazd w celach turystycznych obywateli kilkudziesięciu państw, w tym Polski.

W związku z ograniczeniami wywołanymi przez pandemię COVID-19, konkretne wymogi wjazdu do Tadżykistanu podlegają zmianom i wymagają sprawdzenia w terminie planowanego wjazdu do tego kraju.

7. Działania na rzecz rozwoju dwustronnej współpracy gospodarczej

Powołana na mocy Umowy o współpracy gospodarczej z 3 listopada 2009 r. **Polsko-Tadżykistańska Międzyrządowa Komisji ds. Współpracy Gospodarczej** odbyła dotychczas 5 posiedzeń.

Ostatnie V posiedzenie Komisji odbyło się 10 października 2017 r. w Warszawie – głównie tematy wsparcia eksperckiego (rozwój biznesu, regulacje finansowe, rolnictwo, efektywność energetyczna i in.).

W dniu 24 listopada 2021 r. odbyło się (online) **posiedzenie Okrągłego Stołu OECD ds. zwiększenia konkurencyjności Eurazji poświęcone kreowaniu mechanizmów proinwestycyjnych w Tadżykistanie**. Przewodniczącym Okrągłego Stołu jest Ambasador RP przy OECD.

W dniu 25 listopada 2021 r. odbyło się (online) **Forum Biznesu Polska – Tadżykistan** zorganizowane przez Krajową Izbę Gospodarczą i Izbę Handlowo – Przemysłową Tadżykistanu we współpracy z Ambasadą Tadżykistanu w Berlinie i przy wsparciu Ministerstwa Rozwoju i Technologii. W przedsięwzięciu uczestniczyli m.in. przedstawiciele polskich ministerstw: rozwoju i technologii, klimatu i środowiska, rolnictwa oraz tadżykistańskich ministerstw: rozwoju gospodarczego i handlu, spraw zagranicznych i in. urzędów, ambasady Tadżykistanu w Berlinie oraz samorządu gospodarczego obu krajów. W pracach Forum uczestniczyło ponad 50 firm z Polski i Tadżykistanu. Ze strony tadżykistańskiej wystąpiły m.in. znaczące przedsiębiorstwa przemysłowe tego kraju: TALCO (aluminium), GAYUR (materiały budowlane, cement), AVESTO (wieloprofilowa spółka realizująca szereg innowacyjnych projektów w Tadżykistanie). Forum przybliżyło polskim przedsiębiorcom warunki gospodarczo – biznesowe w Tadżykistanie i stanowiło element przygotowania tematyki biznesowej kolejnego posiedzenia Polsko-Tadżykistańska Międzyrządowa Komisji ds. Współpracy Gospodarczej.

W ramach polsko-tadżykistańskiej współpracy handlowo-gospodarczej istnieje możliwość korzystania z produktów oferowanych w ramach polskiego programu rządowego „Finansowe wsparcie eksportu” realizowanego przez Korporację Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych i Bank Gospodarstwa Krajowego.

Polska realizowała w Tadżykistanie projekty pomocy rozwojowej, w tym ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości, w szczególności w sektorze MŚP; aktywizację zawodową kobiet; rozwój obszarów wiejskich; wsparcie infrastruktury oraz gospodarki wodnej, a także programy edukacyjne i stypendialne podnoszące kwalifikacje zawodowe.

8. Perspektywiczne sektory i możliwości współpracy

Podjętą współpracę na rynku Tadżykistanu zasadne jest uwzględnienie **priorytetów inwestycyjnych** tego kraju, które obejmują:

- sektor energetyczny, w szczególności hydroenergetykę,
- rolnictwo oraz przetwórstwo spożywcze (m.in. bawełna, przetwórstwo owoców, hodowla pszczoł, rybołówstwo, hodowla zwierząt),
- sektor wydobywczy (m.in. węglowy, metale szlachetne, metale kolorowe, sektor naftowy i in.),
- infrastrukturę transportowo-logistyczną,
- turystykę i infrastrukturę turystyczną.

Uwzględniając w/w priorytety oraz opinie polskich przedsiębiorców, można wskazać następujące **wybrane perspektywiczne projekty inwestycyjne i towary w eksporcie do Tadżykistanu**:

- sektor rolnictwa i przetwórstwa spożywczego (dostawy techniki/urządzeń, towarów i materiału szkółkarskiego, projekty pod kątem dostaw nie tylko na rynek Tadżykistanu, ale także do państw sąsiedzkich; przetwórstwo owoców; przechowalnictwo i in.),
- przemysł lekki (m.in. przetwórstwo bawełny, wełny, skór),
- współpraca w zakresie systemów/urządzeń nawadniania,
- energetyka, w tym OZE, hydroelektrownie (dostawy urządzeń i usług dla budowy i modernizacji elektrowni; dostawy liczników energii elektrycznej),
- usługi i materiały budowlane (w tym pod kątem programu rozbudowy i modernizacji dróg w Tadżykistanie i in. programów),
- zagospodarowanie (i przetwórstwo) złóż surowców, w tym energetycznych (badania geologiczne, technologie, technika), metali i in.,
- farmacja i sprzęt medyczny (eksport, projekty w Tadżykistanie),
- sektor transportowy (części i komponenty do taboru kolejowego, samochodów ciężarowych i osobowych; współpraca w produkcji/dostawach znaków drogowych),
- przemysł węglowy; dostawy maszyn i urządzeń górniczych.

W ramach Forum Biznesu Polska – Tadżykistan (online 25.11.2021) strona tadżykistańska (Państwowy Komitet ds. Inwestycji i Zarządzania Majątkiem Państwowym) zaprezentowała **priorytety sektorowe współpracy Tadżykistanu z zagranicą (w tym z Polską)**, które obejmują m.in. gospodarkę wodną, rolnictwo, farmację, turystykę, materiały budowlane, w tym:

- **Hydroenergetyka:** potencjał 527 mld kWh (wykorzystane zaledwie ok. 5%). Projekty współpracy: małe hydroelektrownie; linie wysokiego napięcia; modernizacja elektrowni Nurek (3.000 MW); budowa elektrowni Rogun (3.600 MW); wykorzystanie OZE (energia wiatrowa i słoneczna);
- **Rolnictwo:** 70% zatrudnienia, 25% eksportu, 20% PKB. Projekty współpracy: zwiększenie przetwórstwa bawełny i innych produktów rolnych; zwiększenie mocy produkcyjnych przemysłu lekkiego/bawełna; budowa przechowalni owoców i warzyw; rozwój i modernizacja infrastruktury; produkcja maszyn rolniczych i mocy przetwórczych;
- **Farmacja:** rynek 150 mln USD, ponad 30 producentów w Tadżykistanie, 97% zapotrzebowania pokrywa import. Tadżykistan posiada ponad 4 tys. roślin leczniczych i 16 rodzajów ziół – zainteresowanie współpracą w zakresie ich przetwórstwa/produkcji leków, dodatków spożywczych, herbat itp. Przywóz farmaceutyków, urządzeń i aparatury medycznej do Tadżykistanu jest zwolniony z podatku VAT;
- **Turystyka:** w Tadżykistanie wdrożono system wizy elektronicznej, funkcjonują 4 lotniska międzynarodowe, 2 linie lotnicze, 3 hotele 5* o standardzie międzynarodowym, 158 hoteli i 67 ośrodków wypoczynkowych. Perspektywiczne rodzaje turystyki w Tadżykistanie: turystyka górską, ekologiczną, historyczno-kulturalną, medyczną/pro - zdrowotną;
- **Materiały budowlane.** Projekty współpracy: wydobywanie i przetwórstwo kamieni naturalnych; produkcja cementu (w TJ działa 13 cementowni o mocy 4,7 mln ton rocznie); produkcja włókna bazaltowego; zagospodarowanie złóż marmuru i produkcja płyt z marmuru (m.in. 2,5 mln m³ złóż Shahi Safed i Tangi Mergand, 5 mln m³ złoża Tillyagul).

Wśród potencjalnych dziedzin **współpracy eksperckiej** w zakresie wymiany doświadczeń i dobrych praktyk można wymienić m.in.:

- udział ekspertów z Tadżykistanu w Kursach Klasyfikacji Bawełny,

- sektor finansowy (banki centralne, funkcjonowanie banków i in.),
- sektor rolny,
- sektor transportowy (koleje, system kontroli przewozów drogowych, logistyka),
- efektywność energetyczna i oszczędzanie energii.

9. Placówki dyplomatyczne

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Tadżykistanie z siedzibą w Taszkencie (Uzbekistan)

ul. Firdavsiy 66, 100084 Taszkent

tel. (+998 78) 120 86 50

fax (+998 78) 120 86 51

e-mail: tashkent.amb.sekretariat@msz.gov.pl

<https://www.gov.pl/web/uzbekistan/ambasada>

Ambasada Republiki Tadżykistanu w Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Berlinie

Perleberger Strasse 43, 10559 Berlin

tel.: + 49 30 3479300

fax: + 49 30 34793029

e-mail: info@botschaft-tadschikistan.de

<https://www.mfa.tj/de/berlin>